

ЕКОНОМІЧНА СУТНІСТЬ КАТЕГОРІЇ «ВИТРАТИ» ЯК ОБ'ЄКТА БУХГАЛТЕРСЬКОГО ОБЛІКУ ТА ВНУТРІШНЬОГО КОНТРОЛЮ

© 2017 ЖАДАН Т. А., КУЛІШ О. О.

УДК 657.471

Жадан Т. А., Куліш О. О. Економічна сутність категорії «витрати» як об'єкта бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю

Мета статті полягає в розкритті економічної сутності категорії «витрати» як об'єкта бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю. Виділено ряд підходів до визначення економічної сутності понять «витрати», «контроль» та «внутрішній контроль». Встановлено, що найбільш поширеними підходами до трактування поняття «витрати» є розкриття його сутності з позицій економічної теорії та бухгалтерського обліку; поняття «контроль» і «внутрішній контроль» – з позицій функціонального, системного та процесного підходів. Запропоноване авторське визначення узагальнюючого поняття «внутрішній контроль витрат», під яким пропонується розуміти систему контрольних заходів, спостережень та процедур, спрямовану на виявлення відхилень в обліку витрат підприємства, встановлення законності, обґрунтованості, раціональності, ефективності та економічної доцільності їх здійснення з метою попередження та недопущення виникнення таких відхилень і необґрунтованих витрат у майбутньому. Перспективами подальших досліджень у даному напрямі є пошук ефективних форм, методів та інструментів управління витратами підприємства.

Ключові слова: витрати, контроль, внутрішній контроль, внутрішній контроль витрат.

Табл.: 3. **Бібл.:** 23.

Жадан Тетяна Андріївна – кандидат економічних наук, доцент кафедри економічного аналізу та обліку, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: tattilija@gmail.com

Куліш Олександра Олександрівна – магістр кафедри економічного аналізу та обліку, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: zugzwang1995@gmail.com

УДК 657.471

UDC 657.471

Жадан Т. А., Куліш О. А. Экономическая сущность категории «расходы» как объекта бухгалтерского учета и внутреннего контроля

Целью статьи является раскрытие экономической сущности категории «расходы» как объекта бухгалтерского учета и внутреннего контроля. Выделен ряд подходов к определению экономической сущности понятий «расходы», «контроль» и «внутренний контроль». В ходе исследования установлено, что наиболее распространенными подходами к трактовке понятия «расходы» является раскрытие его сущности с позиций экономической теории и бухгалтерского учета; понятий «контроль» и «внутренний контроль» – с позиций функционального, системного и процессного подходов. Предложено авторское определение обобщающего понятия «внутренний контроль расходов», под которым предлагается понимать систему контрольных мероприятий, наблюдений и процедур, направленную на выявление отклонений в учете расходов предприятия, установление законности, обоснованности, рациональности, эффективности и экономической целесообразности их осуществления с целью предупреждения и недопущения возникновения таких отклонений и необоснованных потерь в будущем. Перспективами дальнейших исследований в данном направлении является поиск эффективных форм, методов и инструментов управления затратами предприятия.

Ключевые слова: расходы, контроль, внутренний контроль, внутренний контроль расходов.

Табл.: 3. **Библ.:** 23.

Жадан Татьяна Андреевна – кандидат экономических наук, доцент кафедры экономического анализа и учета, Национальный технический университет «Харьковский политехнический институт» (ул. Кирпичева, 2, Харьков, 61002, Украина)

E-mail: tattilija@gmail.com

Куліш Олександра Олександрівна – магістр кафедри економічного аналізу та обліку, Національний технічний університет «Харківський політехнічний інститут» (вул. Кирпичова, 2, Харків, 61002, Україна)

E-mail: zugzwang1995@gmail.com

Zhadan T. A., Kulish O. O. The Economic Essence of the Category of «Costs» as an Object of Accounting and Internal Control

The purpose of the article is to disclose the economic essence of the category of «costs» as an object of accounting and internal control. A number of approaches to defining the economic essence of the concepts of «costs», «control» and «internal control» have been allocated. In the course of the study it was found that the most common approaches to interpretation of the concept of «costs» is the disclosure of its essence from the standpoints of economic theory and accounting; concepts of «control» and «internal control» – from the standpoints of functional, systemic and process approaches. The authors' own definition of the synthesis concept of «internal control of costs» has been proposed, which suggests understanding it as the system of control measures, observations and procedures aimed at identifying deviations in the accounting of costs of enterprise, establishing legitimacy, validity, rationality, efficiency and economic feasibility of their implementation with a view to preventing and exclusion such deviations and unjustified losses in the future. Prospect for further researches in this direction is search of efficient forms, methods and instruments for management of costs of enterprise.

Keywords: costs, control, internal control, internal control of costs.

Tbl.: 3. **Bibl.:** 23.

Zhadan Tetiana A. – PhD (Economics), Associate Professor of the Department of Economic Analysis and Accounting, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (2 Kyrypichova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: tattilija@gmail.com

Kulish Oleksandra O. – Master of the Department of Economic Analysis and Accounting, National Technical University «Kharkiv Polytechnic Institute» (2 Kyrypichova Str., Kharkiv, 61002, Ukraine)

E-mail: zugzwang1995@gmail.com

Визначення фінансового результату діяльності підприємства полягає в зіставленні доходів, отриманих підприємством, і витрат, що були понесені ним у зв'язку з отриманням таких доходів. Отже, вели-

чина витрат є одним із основних якісних показників операційної, фінансової та інвестиційної діяльності підприємства, від якої залежить ефективність функціонування та фінансовий стан суб'єкта господарювання.

Однак різносторонність наукових досліджень теоретичної та практичної сторін фінансового й управлінського обліку витрат свідчить про наявність низки питань, які є ще не вирішеними. Однією із важливих актуальних проблем, що потребують детального розгляду та доопрацювання, є відсутність єдиного, спільного для науковців тлумачення поняття «витрати» як економічної категорії. Внаслідок цього виникає необхідність у подальшій конкретизації та розвитку понятійно-категоріально апарату теорії управлінського обліку та контролю, зокрема в частині уточнення економічної сутності категорій «витрати» та «внутрішній контроль витрат».

Проблемам розвитку теорії та методології управління витратами присвячені праці таких видатних вітчизняних і зарубіжних вчених-економістів, як: О. В. Павелко [1], Т. І. Шутько [2], О. М. Денисюк [3], А. В. Долок, А. З. Кургінян [4], О. П. Півнюк [5], Н. В. Прохар, Ю. О. Ночовна [6] та інші. Проте, незважаючи на численні наукові розробки та публікації з даної проблематики, неоднозначність та різнобічність трактування сутності поняття «витрати» в законодавчій, довідковій та науковій економічній літературі значно ускладнює використання обліково-аналітичного інструментарію в процесі управління ними, що і обумовлює актуальність обраного напрямку дослідження.

Мета даної роботи полягає в розкритті економічної сутності категорії «витрати» як об'єкта бухгалтерського обліку та внутрішнього контролю.

Досягнення поставленої мети потребує вирішення таких завдань: на основі узагальнення та систематизації існуючих підходів до трактування сутності понять «витрати», «контроль», «внутрішній контроль» здійснити уточнення їх змісту та надати авторське визначення узагальнюючому поняттю «внутрішній контроль витрат».

Перш, ніж перейти до визначення економічної сутності поняття «витрати», слід розглянути історичний аспект виникнення даної категорії.

Перші згадки про витрати, як стверджує О. В. Павелко [1], сягають Стародавніх Греції, Риму та Єгипту. Так, у Стародавньому Римі та Греції існували спеціальні контролери (чиновники), основним функціональним обов'язком яких було складання звітів про доходи та витрати держави. У Єгипті близько 2500 р. до н. е. склалися щоденні письмові звіти про витрати, а близько 1500 р. до н. е. спостерігалось централізоване ведення обліку витрат. Однак, на думку Т. І. Шутько [2], попри зародження аналогів сучасного обліку витрат ще до нашої ери, науковий зміст поняття «витрати» почав формуватися у XV–XVI століттях.

На думку О. В. Павелко [1] та Т. І. Шутько [2], до основних відомих економічних концепцій, які безпосередньо розглядали сутність витрат, належать трудова теорія вартості, теорія граничної корисності, теорія трьох факторів виробництва, неокласична теорія вартості та теорія ціни.

Однак поряд із фундаментальними економічними теоріями витрат, внаслідок: соціально-економічних, інноваційних змін у сучасному суспільстві; загострення конкуренції; наявності різноманітних умов господарювання

тощо, з'явилися нові погляди щодо тлумачення поняття «витрати». Така ситуація зумовлена також тим, що витрати є об'єктом різних видів обліку: оперативного, фінансового, управлінського, бухгалтерського, податкового.

Слід зазначити, що поширеними серед науковців є такі підходи до трактування поняття «витрати»: з точки зору економічної теорії та з точки зору бухгалтерського обліку. Таке групування зумовлене економічною сутністю витрат, часом виникнення та метою формування інформації про них.

Як зауважує О. І. Грицай [7], «визначення витрат з економічної точки зору супроводжується фактом вибуття коштів або витрачання ресурсів незалежно від дати виникнення зобов'язань та безпосередньо пояснює економічний зміст поняття; а бухгалтерське трактування характеризує економічні наслідки здійснення витрат після закінчення виробничого процесу, що призводить до збільшення зобов'язань».

Своєю чергою, О. М. Денисюк [3] виокремлює три концепції щодо тлумачення поняття «витрати»: економічну, бухгалтерську та податкову.

Перша концепція передбачає розуміння категорії «витрати» з позиції раціонального споживання виробничих ресурсів та досягнення максимального прибутку.

Бухгалтерський (обліковий) підхід визначає витрати за результатами документального оформлення господарських операцій.

Податкова концепція ідентифікує ті витрати, що враховуються при обчисленні суми податку на прибуток. Однак після того, як за основу визначення податку на прибуток було взято бухгалтерський підхід формування фінансового результату, податкова концепція стала тотожною бухгалтерській.

Враховуючи наведені вище підходи, у табл. 1 наведено трактування економічної сутності поняття «витрати».

Отже, можна стверджувати, що витрати як об'єкт бухгалтерського обліку – це сукупність матеріальних, трудових, фінансових ресурсів у вартісному або натуральному вираженні, використання яких призводить до зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу (окрім вилучення чи розподілу власниками власного капіталу).

Варто зауважити, що в системі управління витратами підприємства важливу роль відіграє внутрішній контроль витрат, що пояснюється необхідністю отримання достовірної інформації про ефективність фінансово-господарської діяльності в цілому для пошуку резервів оптимізації витрат.

Проте в законодавчій, довідковій та науковій економічній літературі зустрічаються неоднозначність та різнобічність підходів до трактування сутності поняття «контроль», що ускладнює використання форм, методів, інструментів при здійсненні контрольних заходів стосовно витрат.

З точки зору етимології термін «контроль» має іноземне походження, який у кінці XVIII ст. був запозичений з французької мови. У французькій мові слово

Систематизація підходів до трактування поняття «витрати»

Автор(-и), джерело	Визначення
1 підхід – сутність витрат розглядається з точки зору економічної теорії	
Долюк А. В., Кургінян А. З. [4]	Витрати – це споживання ресурсів у процесі діяльності підприємства, що включають: собівартість реалізованої продукції, заробітну плату, комунальні платежі, амортизацію, збитки від інших операцій та подій, нереалізований збиток
Півнюк О. П. [5]	Витрати підприємства – це грошова форма витрачених за певний період задіяних чинників виробництва, необхідних для здійснення підприємництвом своєї виробничої та реалізаційної діяльності
Прохар Н. В., Ночовна Ю. О. [6]	Витрати – це вартість використаних підприємством матеріальних, трудових і фінансових ресурсів, а використання грошових коштів називається видатками
Грицай О. І. [7]	Витрати – це реальне споживання ресурсів, виконаних робіт чи послуг, яке супроводжується зазвичай відтоком коштів із підприємства
2 підхід – сутність витрат розглядається з точки зору бухгалтерського обліку	
Павелко О. В. [1]	Витрати – це сума будь-яких витрат платника податку в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, здійснюваних для провадження господарської діяльності платника податку, в результаті яких відбувається зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, внаслідок чого відбувається зменшення власного капіталу, крім змін капіталу за рахунок його вилучення чи розподілу власником
Шутько Т. І. [2]	Витрати – частина затрат, понесених у результаті господарсько-фінансової діяльності підприємства, яка призводить до зменшення активів або збільшення зобов'язань та розраховується одночасно з визнанням доходу, для отримання якого вони були здійснені
НП(с)БО 16 «Витрати»	Витрати звітного періоду – це або зменшення активів, або збільшення зобов'язань, що призводить до зменшення власного капіталу підприємства (за винятком зменшення капіталу внаслідок його вилучення або розподілу власниками), за умови, що ці витрати можуть бути достовірно оцінені
Концептуальна основа фінансової звітності (IASB)	Витрати – це зменшення економічних вигод протягом облікового періоду у вигляді вибуття чи амортизації активів або у вигляді виникнення зобов'язань, результатом чого є зменшення власного капіталу, за винятком зменшення, пов'язаного з виплатами учасникам
НП(с)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності»	Витрати – це зменшення економічних вигод у вигляді вибуття активів або збільшення зобов'язань, які призводять до зменшення власного капіталу (за винятком зменшення капіталу за рахунок його вилучення або розподілення власниками)

«contrôle» утворено в результаті зрощування двох слів «contre» (проти) та «gôle» (список). У перекладі з французької мови «contrôle» означає перевірку, контроль, спостереження, нагляд, огляд тощо [8].

У тлумачному словнику Д. Н. Ушакова та в Історичному словнику галліцизмів російської мови під контролем розуміється перевірка, облік діяльності кого-, чого-небудь, нагляд за кимось, чимось з метою перевірки.

Здійснивши аналіз довідкової та наукової економічної літератури, у табл. 2 наведемо основні підходи до визначення поняття «контроль»: функціональний, системний, процесний.

Узагальнюючи підходи до визначення поняття, можна зазначити, що контроль є однією із функцій управління, що являє собою систему спостереження та перевірки за діями керованого об'єкта для оцінки ефективності прийнятих управлінських рішень.

При цьому, серед основних видів фінансово-господарського контролю О. В. Павелко [1, с. 145] виділяє внутрішній (внутрішньогосподарський) контроль, С. М. Петренко [19] – такі тотожні («основоположні») поняття внутрішнього контролю, як: «внутрішньогосподарський контроль», «внутрішньосистемний контроль», «внутрішній аудит».

Погоджуючись із думкою С. М. Петренко [19], у рамках даного дослідження доречним є застосування поняття «внутрішній контроль», яке розкриває сутність та основне призначення перевірки витрат на підприємстві.

Аналіз довідкової та наукової економічної літератури з питань розкриття сутності внутрішнього контролю (аудиту) дозволяє визначити внутрішній контроль як функцію, як процес і як систему (комплекс заходів).

Основні підходи до уточнення змісту поняття «внутрішній контроль» наведено в табл. 3.

Підсумовуючи викладене, з авторської точки зору, внутрішній контроль витрат представляє собою систему контрольних заходів, спостережень і процедур, спрямовану на виявлення відхилень в обліку витрат підприємства, встановлення законності, обґрунтованості, раціональності, ефективності та економічної доцільності їх здійснення з метою попередження та недопущення виникнення таких відхилень і необґрунтованих витрат у майбутньому.

Отже, можна стверджувати, що метою внутрішнього контролю витрат підприємства є оцінка ефективності прийняття управлінських рішень; встановлення достовірності обчислення та відображення в обліку

Систематизація підходів до тлумачення поняття «контроль»

Автор(-и), джерело	Визначення
Контроль як функція (функціональний підхід)	
Жадан Т. А., Яценко С. О. [8]	Контроль як функція управління представляє собою сукупність форм, методів, інструментів та процедур контролю, за допомогою яких суб'єкт контролю одержує інформацію про показники, які характеризують фактичний стан підконтрольного об'єкта, встановлює відхилення цих показників від заданих або нормативних і виявляє причини цих відхилень
Жадан Т. А. [9]	Контроль як функція управління представляє собою сукупність форм, методів, інструментів та процедур контролю, за допомогою яких суб'єкт контролю одержує інформацію про показники, які характеризують фактичний стан підконтрольного об'єкта, встановлює відхилення цих показників від цільових, заданих або нормативних, виявляє причини таких відхилень та вживає заходи, спрямовані на їх усунення, недопущення та попередження в майбутньому, з метою підвищення ефективності підготовки, прийняття та реалізації управлінських рішень
Піхоцький В. Ф. [10, с. 21]	Контроль – це одна із функцій управління у вигляді моніторингу процесу функціонування об'єкта управління з метою оцінювання обґрунтованості та ефективності прийнятих управлінських рішень, виявлення відхилень від цих рішень та здійснення коригуючих дій
Синюгіна Н. В., Яблонська Г. В. [11]	Контроль – це функція управління, яка передбачає використання загальних і специфічних методів з метою встановлення відхилень об'єкта контролю від заданих параметрів
Єдинак Т. С., Павлишен О. В. [12]	Контроль – це функція управління, система прав, обов'язків і дій уповноважених осіб з перевірки дотримання суб'єктом управління прийнятих рішень або оцінки здійснених керованим суб'єктом операцій на предмет дотримання інтересів суб'єкта, який керує
Контроль як система (системний підхід)	
Гнатишина Н. І. [13]	Контроль – це система безперервного спостереження та перевірки наявних на підприємстві, в установі чи організації процесів, за допомогою якої відбувається виявлення відхилень від встановлених параметрів та забезпечення необхідною інформацією керівництво з метою прийняття економічно вигідних управлінських рішень
Гарашук В. М. [14, с. 206]	Контроль – це сукупність дій по спостереженню за функціонуванням відповідного об'єкта з метою: отримання об'єктивної та достовірної інформації про стан справ на ньому; застосування заходів щодо попередження правопорушень; надання допомоги підконтрольній структурі в поновленні законності та дисципліни; встановлення причин і умов, що сприяють порушенню вимог правових норм; вжиття заходів щодо притягнення до правової відповідальності винних осіб
Гончар В. П. [15]	Контроль – це система спостереження і перевірки, покликана сприяти досягненню цілей підприємства шляхом попередження та виявлення відхилень у діяльності керованої системи (об'єкта управління) та забезпечення зворотного зв'язку між керуючою та керованою системами (суб'єктом і об'єктом управління)
Контроль як діяльність або процес (процесний підхід)	
Чумак О. О. [16]	Контроль – це діяльність (процес), заснована на сукупності критеріїв щодо перевірки стану виконання органом своїх повноважень з примусового виконання рішень
Сулейманов А. Ф. [17]	Контроль – це елемент процесу прийняття та реалізації управлінських рішень; систематична діяльність органів управління; завершальна стадія процесу управління
Бутинець Т. А. [18, с. 17]	Контроль – це особливого роду діяльність менеджерів всіх рівнів, що здійснюється з метою дотримання дисципліни і законності, забезпечення збереження майна, поліпшення якості роботи підприємства, виявлення відхилень

величини витрат; дослідження причин існування порушень та відхилень від нормативів для усунення та попередження їх повторного виникнення; а також пошук резервів для оптимізації використання ресурсів та мінімізації величини витрат.

ВИСНОВКИ

Таким чином, на підставі узагальнення та систематизації довідкової та наукової економічної літератури [1–23], присвяченої проблемам трактування понять «витрати», «контроль» та «внутрішній контроль», у роботі виділено ряд підходів до визначення їх економічної сутності. У ході дослідження встановлено, що найбільш

поширеними підходами до трактування поняття «витрати» є розкриття його сутності з позицій економічної теорії та бухгалтерського обліку; поняття «контроль» і «внутрішній контроль» – з позицій функціонального, системного та процесного підходів. Виділення цих підходів дозволило уточнити економічну сутність понять «витрати», «контроль» і «внутрішній контроль» та запропонувати авторське визначення узагальнюючого поняття «внутрішній контроль витрат», під яким пропонується розуміти систему контрольних заходів, спостережень і процедур, спрямовану на виявлення відхилень в обліку витрат підприємства, встановлення законності, обґрунтованості, раціональності, ефективності та еко-

Основні підходи до визначення поняття «внутрішній контроль»

Автор(-и), джерело	Визначення
Внутрішній контроль як функція (функціональний підхід)	
Бутинець Т. А. [18]	Внутрішній контроль – це одна з основних функцій управління, що являє собою постійну, щоденну роботу, яка унеможливує допускання зловживань та дає можливість використовувати ресурси підприємства, включаючи людський капітал, на його користь у відповідності до прийнятих планів, а також захищає інтереси працюючих відповідно до умов колективного договору
Петренко С. М. [19]	Внутрішній контроль – це функція управління діяльністю підприємства з метою реалізації всіх економічно виправданих заходів, спрямованих на попередження і профілактику конфліктних ситуацій
Внутрішній контроль як система (комплекс, сукупність) (системний підхід)	
Воронко Р. М., Басіста І. А. [20]	Внутрішній контроль – це сукупність контрольних дій, що входить як окрема функція до складу системи управління підприємством, яка за допомогою спеціальних процедур забезпечує перевірку відповідності встановленим параметрам питань фінансово-господарської діяльності підприємства
Головацька С. І., Хаймьонова Н. С. [21, с. 77]	Внутрішній контроль – це комплекс дій, правил та заходів, запроваджених керівництвом суб'єкта господарювання відповідного сектору економіки, що постійно застосовуються в ході діяльності організації з метою забезпечення впевненості в досягненні нею поставлених загальних цілей
Жадан Т. А., Яценко С. О. [8]	Внутрішній контроль – це сукупність форм, методів, інструментів та процедур контролю, за допомогою яких суб'єкт управління одержує інформацію про фактичні показники фінансово-господарської діяльності підприємства, встановлюються відхилення цих показників від заданих або нормативних, виявляються причини цих відхилень та розробляються заходи з метою їх усунення або попередження в майбутньому
Внутрішній контроль як діяльність або процес (процесний підхід)	
Воронко Р. М., Басіста І. А. [20]	Внутрішній контроль – це постійний процес перевірки доцільності, законності здійснення господарських операцій, ефективності діяльності підприємства, виконання управлінським персоналом своїх функцій та обов'язків з метою запобігання розкрадань, кризовим явищам, які призводять до банкрутства підприємства
Головацька С. І., Хаймьонова Н. С. [21, с. 77]	Внутрішній контроль – це постійний управлінський процес, який охоплює всі операції кожного структурного підприємства та забезпечує визначення та аналіз ризиків його діяльності з метою запобігання їм чи обмеження
Новікова Х. К. [22, с. 110]	Внутрішній контроль – це процес, який є результатом дій ради директорів, менеджерів усіх рівнів та інших співробітників компанії, необхідним для забезпечення досягнення поставлених цілей за визначеними напрямками

номічної доцільності їх здійснення з метою попередження та недопущення виникнення таких відхилень і необґрунтованих втрат у майбутньому.

Перспективами подальших досліджень у даному напрямку є пошук ефективних форм, методів та інструментів управління витратами підприємства. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Павелко О. В. Доходи і витрати основної діяльності будівельних підприємств у системі обліку та контролю: монографія. Рівне: НУВГП, 2012. 236 с.
2. Шутько Т. І. Витрати в економічній теорії наукових шкіл. *Економіка та держава*. 2015. № 9. С. 133–135.
3. Денисюк О. М. Аналіз операційних витрат машинобудівних підприємств на прикладі Вінницької області. *Агроекономіка*. 2015. № 22. С. 38–44.
4. Долюк А. В., Курганян А. З. Порівняльна характеристика визнання, оцінки і відображення в обліку та звітності підприємств витрат діяльності за міжнародними та національними стандартами // Проблеми теорії та методології бухгалтерського обліку, контролю і аналізу. 2012. Вип. 3. С. 145–153.
5. Півнюк О. П. Економічна сутність та класифікація витрат в системі управління підприємством. *Науковий вісник Ужгородського університету. Сер.: Економіка*. 2010. Спецвип. 29. Ч. 2. С. 138–143.
6. Прохар Н. В., Ночовна Ю. О. Облік доходів, витрат і фінансових результатів: проблеми теорії та практики: монографія. Полтава: РВВ ПУЕТ, 2011. 257 с.
7. Грицай О. І. Сутність витрат промислового підприємства. *Фінансово-кредитна діяльність: проблеми теорії та практики*. 2009. Вип. 2. С. 68–72.
8. Жадан Т. А., Яценко С. О. Внутрішній контроль як економічна категорія: систематизація наукових підходів та уточнення змісту. Глобальні та національні проблеми економіки. 2017. № 16. С. 845–850. URL: <http://global-national.in.ua/issue-16-2017/24-vipusk-16-kviten-2017-r/3034-zhadan-t-a-yatsenko-s-o-vnutrishnij-kontrol-yak-ekonomichna-kategoriya-sistematizatsiya-naukovikh-pidkhodiv-ta-utochnennya-zmistu>
9. Жадан Т. А. Економічна сутність та зміст поняття «державний фінансовий контроль». *Причорноморські економічні студії*. 2017. № 16. С. 161–168.
10. Піхоцький В. Ф. Система державного фінансового контролю в Україні: концептуальні засади теорії та практики: монографія. Львів: Вид-во «Львівської політехніки», 2014. 334 с.

11. Синогіна Н. В., Яблонська Г. В. Дискусійні питання визначення понять «контроль» та «ревізія». *Економіка: реалії часу*. 2011. № 1. С. 75–80.

12. Єдинак Т. С., Павлишен О. В. Контроль як функція державного управління: сутність та класифікація. *Вісник Академії митної служби України. Сер.: Державне управління*. 2011. № 1. С. 12–18.

13. Гнатишина Н. І. Теоретичні засади контролю в Україні. *Управління розвитком*. 2013. № 1. С. 113–116.

14. Гаращук В. М. Доктрина контролю та нагляду в управлінні // *Правова доктрина – основа формування правової системи держави: матеріали Міжнар. наук.-практ. конф.* (м. Харків, 20–21 листоп. 2013 р.). Харків, 2013. С. 201–207.

15. Гончар В. П. Розвиток внутрішнього контролю в системі управління сільськогосподарськими підприємствами: автореф. дис. ... канд. екон. наук: 08.00.04. Харків, 2014. 20 с.

16. Чумак О. О. Визначення поняття контролю за діяльністю Державної виконавчої служби України. *Науковий вісник Академії муніципального управління*. 2013. Вип. 1-2. С. 207–212.

17. Сулейманов А. Ф. Контроль как функция управления. *Університетські наукові записки*. 2010. № 1. С. 109–113.

18. Бутинець Т. А. Класифікація господарського контролю: міф чи реальність? *Вісник Житомирського державного технологічного університету. Сер.: Економічні науки*. 2011. № 1. С. 12–17.

19. Петренко С. М. Внутрішній контроль діяльності підприємств і його інформаційне забезпечення: теорія, методологія, організація: автореф. дис. ... д-ра екон. наук: 08.00.09. Київ, 2010. 36 с.

20. Воронко Р. М., Басіста І. А. Тракткування внутрішнього контролю та проблеми його застосування на підприємствах. *Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси*. 2013. Вип. 10. С. 139–146.

21. Головацька С. І., Хаймьонова Н. С. Організаційно-методична модель внутрішнього контролю витрат підприємства. *Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси*. 2015. Том 12. Ч. 1. С. 74–80.

22. Новікова Х. К. Внутрішній контроль як основна складова управління діяльністю підприємства. *Економічні науки. Сер.: Облік і фінанси*. 2015. Том 19. Ч. 2. С. 109–116.

23. Жадан Т. А., Куліш О. О. Систематизація методів калькулювання та систем обліку витрат підприємства // *Матеріали Міжнародної науково-практичної інтернет-конференції «Маркетингові інновації в освіті, туризмі, готельно-ресторанній, харчовій індустрії та торгівлі», присвяченої 50-річчю заснування Харківського державного університету харчування та торгівлі (3 жовтня 2017 р., м. Харків)*.

REFERENCES

Butynets, T. A. "Klasyfikatsiia hospodarskoho kontroliu: mif chy realist?" [Classification of economic control: myth or reality?]. *Visnyk Zhytomirskoho derzhavnoho tekhnolohichnoho universytetu. Ser.: Ekonomichni nauky*, no. 1 (2011): 12-17.

Chumak, O. O. "Vyznachennia poniattia kontroliu za diialnistiu Derzhavnoi vykonavchoi sluzhby Ukrainy" [The definition of control over activity of State Executive service of Ukraine]. *Naukovyi visnyk Akademii munitsypalnoho upravlinnia*, no. 1-2 (2013): 207-212.

Denysiuk, O. M. "Analiz operatsiinykh vytrat mashynobudivnykh pidpriemstv na prykladi Vinnytskoi oblasti" [Analysis of operating costs of engineering enterprises on the example of Vinnytsia region]. *Ahrosvit*, no. 22 (2015): 38-44.

Doliuk, A. V., and Kurhinian, A. Z. "Porivnialna kharakterystyka vyznannia, otsinky i vidobrazhennia v obliku ta zvitnosti pidpriemstv vytrat diialnosti za mizhnarodnymy ta natsionalnymy standartamy" [Comparative characteristics of recognition, evaluation and reflection in accounting of the expenses of enter-

prises' activities according to international and national standards]. *Problemy teorii ta metodolohii bukhhalterskoho obliku, kontroliu i analizu*, no. 3 (2012): 145-153.

Harashchuk, V. M. "Doktryna kontroliu ta nahliadu v upravlinni" [The doctrine of control and supervision in the management]. *Pravova doktryna – osnova formuvannia pravovoi systemy derzhavy*. Kharkiv, 2013. 201-207.

Hnatyshyna, N. I. "Teoretychni zasady kontroliu v Ukraini" [Theoretical foundations of control in Ukraine]. *Upravlinnia rozvytkom*, no. 1 (2013): 113-116.

Holovatska, S. I., and Khaimyonova, N. S. "Orhanizatsiino-metodychna model vnutrishnyoho kontroliu vytrat pidpriemstva" [Organizational and methodological model of internal control of expenditures]. *Ekonomichni nauky. Ser.: Oblik i finansy*. Vol. 12, part 1, (2015): 74-80.

Honchar, V. P. "Rozvytok vnutrishnyoho kontroliu v systemi upravlinnia silskohospodarskymy pidpriemstvamy" [The development of internal control in the management system of agricultural enterprises]: *avtoref. dys. ... kand. ekon. nauk: 08.00.04*, 2014.

Novikova, Kh. K. "Vnutrishnii kontrol yak osnovna skladova upravlinnia diialnistiu pidpriemstva" [Internal control as a major component of business management]. *Ekonomichni nauky. Ser.: Oblik i finansy*. Vol. 19, part 2, (2015): 109-116.

Pavelko, O. V. *Dokhody i vytraty osnovnoi diialnosti budivelnykh pidpriemstv u systemi obliku ta kontroliu* [Income and expenditure the primary activities of construction enterprises in the system of accounting and control]. Rivne: NUVHP, 2012.

Petrenko, S. M. "Vnutrishnii kontrol diialnosti pidpriemstv i yoho informatsiine zabezpechennia: teoriia, metodolohiia, orhanizatsiia" [Internal control of enterprises and its information security: theory, methodology, organization]: *avtoref. dys. ... d-ra ekon. nauk: 08.00.09*, 2010.

Pikhotskyi, V. F. *Systema derzhavnoho finansovoho kontroliu v Ukraini: kontseptualni zasady teorii ta praktyky* [The system of state financial control in Ukraine: the conceptual foundations of theory and practice]. Lviv: Vyd-vo «Lvivskoi politekhniki», 2014.

Pivniuk, O. P. "Ekonomichna sutnist ta klasyfikatsiia vytrat v systemi upravlinnia pidpriemstvom" [Economic essence and classification of costs in the enterprise management system]. *Naukovyi visnyk Uzhhorodskoho universytetu. Ser.: Ekonomika*. Vol. 2, special issue 29 (2010): 138-143.

Prokhar, N. V., and Nochovna, Yu. O. *Oblik dokhodiv, vytrat i finansovykh rezultativ: problemy teorii ta praktyky* [Records of income, expenditures and financial results: problems of theory and practice]. Poltava: RVV PUET, 2011.

"Sutnist vytrat promyslovoho pidpriemstva" [The nature of costs of industrial enterprise]. *Finansovo-kredytna diialnist: problemy teorii ta praktyky*, no. 2 (2009): 68-72.

Shutko, T. I. "Vytraty v ekonomichnii teorii naukovykh shkil" [Costs in economic theory, scientific schools]. *Ekonomika ta derzhava*, no. 9 (2015): 133-135.

Suleymanov, A. F. "Kontrol kak funktsiia upravleniia" [Control as a management function]. *Universytetski naukovyi zapysky*, no. 1 (2010): 109-113.

Syniuhina, N. V., and Yablonska, H. V. "Diskusiini pytannia vyznachennia poniat «kontrol» ta «reviziia»" [Discussion questions the definition of "control" and "revision"]. *Ekonomika: realii chasu*, no. 1 (2011): 75-80.

Voronko, R. M., and Basista, I. A. "Traktuvannia vnutrishnyoho kontroliu ta problemy yoho zastosuvannia na pidpriemstvakh" [Interpretation of internal control and problems of its application in the workplace]. *Ekonomichni nauky. Ser.: Oblik i finansy*, no. 10 (2013): 139-146.

Yedynak, T. S., and Pavlyshen, O. V. "Kontrol yak funktsiia derzhavnoho upravlinnia: sutnist ta klasyfikatsiia" [Control as a function of public management: essence and classification]. *Visnyk*

Akademii mytnoi sluzhby Ukrainy. Ser.: Derzhavne upravlinnia, no. 1 (2011): 12-18.

Zhadan, T. A. "Ekonomichna sutnist ta zmist poniattia «derzhavnyi finansovyi kontrol»" [The economic essence and content of the concept "state financial control"]. *Prychornomorski ekonomichni studii*, no. 16 (2017): 161-168.

Zhadan, T. A., and Kulish, O. O. "Systematyzatsiia metodiv kalkuliuvannia ta system obliku vytrat pidpriemstva" [Systematization of methods of calculation and cost-accounting systems of

the enterprise]. *Marketynhovi innovatsii v osviti, turyzmi, hotelno-restorannii, kharchovii industrii ta torhivli*. Kharkiv, 2017.

Zhadan, T. A., and Yatsenko, S. O. "Vnutrishnii kontrol yak ekonomichna katehoriia: systematyzatsiia naukovykh pidkhodiv ta utochnennia zmistu" [Internal control as an economic category: systematization of scientific approaches and clarify the content]. *Hlobalni ta natsionalni problemy ekonomiky*. 2017. <http://global-national.in.ua/issue-16-2017/24-vipusk-16-kviten-2017-r/3034-zhadan-t-a-yatsenko-s-o-vnutrishnij-kontrol-yak-ekonomichna-kategoriya-sistematzatsiia-naukovikh-pidkhodiv-ta-utochnennya-zmistu>

УДК 339.97:17.022.1(477)

ФОРМУВАННЯ ПОЗИТИВНОГО МІЖНАРОДНОГО ІМІДЖУ КРАЇНИ ЯК ЗАСОБУ ПОСИЛЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ

© 2017 **НОВІКОВА Л. В., ЧЕРНИШОВА Л. О.**

УДК 339.97:17.022.1(477)

Новікова Л. В., Чернишова Л. О. Формування позитивного міжнародного іміджу країни як засобу посилення конкурентоспроможності

Метою статті є дослідження сутності поняття «імідж держави» та обґрунтування концептуальної моделі формування позитивного міжнародного іміджу країни як засобу посилення конкурентоспроможності на міжнародному ринку. Визначено сутність поняття «імідж держави». Розподілено та систематизовано фактори, що впливають на формування міжнародного іміджу країни. Виокремлено принципи, на яких ґрунтується процес формування іміджу країни сучасного формату, який має суспільне визнання та адекватну міжнародну оцінку. Запропонована концептуальна модель формування позитивного міжнародного іміджу країни, в основу якої покладено гіпотезу впливу позитивного іміджу на створення суттєвих конкурентних переваг на міжнародному ринку товарів та послуг. Ключовими характеристиками моделі визначено: чіткий розподіл ролей стейкхолдерів національного іміджу – суб'єктів глобальної економічної системи, рівень їх залучення до процесу формування та інтеграцію економіки держави в систему міжнародних інституцій, які забезпечують додаткові конкурентні переваги.

Ключові слова: імідж держави, конкурентоспроможність, фактори, модель, стейкхолдери, цільова аудиторія, національна ідентичність.

Рис.: 2. Табл.: 2. Бібл.: 8.

Новікова Людмила Вікторівна – кандидат юридичних наук, завідувачка кафедри міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: lvnov@ukr.net

Чернишова Лариса Олександрівна – кандидат економічних наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочківська, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: lach.2803@gmail.com

УДК 339.97:17.022.1(477)

Новікова Л. В., Чернышова Л. А. Формирование позитивного международного имиджа страны как средства усиления конкурентоспособности

Целью статьи является исследование сущности понятия «имидж государства» и обоснование концептуальной модели формирования позитивного международного имиджа страны как средства усиления конкурентоспособности на международном рынке. Определена сущность понятия «имидж государства». Распределены и систематизированы факторы, влияющие на формирование международного имиджа страны. Выделены принципы, на которых основан процесс формирования имиджа страны современного формата, имеющий общественное признание и адекватную международную оценку. Предложена концептуальная модель формирования позитивного международного имиджа страны, в основу которой положена гипотеза влияния позитивного имиджа на создание существенных конкурентных преимуществ на международном рынке товаров и услуг. Ключевыми характеристиками модели определены: четкое распределение ролей стейкхолдеров национального имиджа – субъектов глобальной экономической системы, уровень их привлечения к процессу формирования и интеграция экономики государства в систему международных институций.

Ключевые слова: имидж государства, конкурентоспособность, факторы, модель, стейкхолдеры, целевая аудитория, национальная идентичность.

Рис.: 2. Табл.: 2. Библ.: 8.

Новікова Людмила Вікторівна – кандидат юридических наук, заведуюча кафедрой міжнародних відносин, міжнародної інформації та безпеки, Харківський національний університет ім. В. Н. Каразіна (пл. Свободи, 4, Харків, 61022, Україна)

E-mail: lvnov@ukr.net

Чернышова Лариса Алексеевна – кандидат економіческих наук, доцент, доцент кафедри міжнародної економіки, Харківський державний університет харчування та торгівлі (вул. Клочковская, 333, Харків, 61051, Україна)

E-mail: lach.2803@gmail.com

UDC 339.97:17.022.1(477)

Novikova L. V., Chernyshova L. O. The Formation of a Positive International Image of Country as a Means of Enhancing Competitiveness

The article is aimed at studying the essence of the concept of «image of the state» and substantiating the conceptual model of forming a positive international image of country as a means of enhancing competitiveness in the international market. The essence of the concept of «image of the State» has been defined. The factors influencing the formation of the international image of country have been distributed and systematized. The principles on which the process of formation of country image of modern format, receiving public recognition and adequate international estimation, have been allocated. A conceptual model of formation of positive international image of country, based on the hypothesis of influence of positive image on creation of significant competitive advantages in the international market of goods and services, has been proposed. The key features of the model are defined as: clear distribution of the roles of the stakeholders of national image – subjects of the global economic system, level of their involvement in the process of formation and integration of the State economy into the system of international institutions.

Keywords: image of the State, competitiveness, factors, model, stakeholders, target audience, national identity.

Fig.: 2. Tbl.: 2. Bibl.: 8.

Novikova Ludmyla V. – PhD (Laws), Head of the Department of International Relations, International Information and Security, V. N. Karazin Kharkiv National University (4 Svobody Square, Kharkiv, 61022, Ukraine)

E-mail: lvnov@ukr.net

Chernyshova Larisa O. – PhD (Economics), Associate Professor, Associate Professor of the Department of International Economics, Kharkiv State University of Food Technology and Trade (333 Klochkivka Str., Kharkiv, 61051, Ukraine)

E-mail: lach.2803@gmail.com